

การศึกษาจิตรกรรมฝาผนังวัดอารามหลวงในพื้นที่ภาคเหนือตอนบน

The Study of Mural Painting in Royal Temple of Upper Northern Thailand

ศุภรัตน์ อินทนิเวศ^{1*}

Suppharat Inthaniwet^{1*}

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ มีวัตถุประสงค์เพื่อรวบรวมผลงานจิตรกรรมฝาผนังของวัดอารามหลวงในเขตพื้นที่ภาคเหนือตอนบน เพื่อนำรูปแบบของผลงานจิตรกรรมฝาผนังมาวิเคราะห์ในด้านเนื้อหาเรื่องราว ด้านเทคนิควิธีการสร้างสรรค์ ด้านโครงสร้างและด้านการจัดองค์ประกอบ ผลการวิจัยพบว่า ภาพจิตรกรรมฝาผนังที่ปรากฏใน โบสถ์วิหารวัดพระอารามหลวงในภาคเหนือตอนบน เป็นผลงานที่จัดสร้างขึ้นเพื่อเป็นพุทธบูชา ผลงานสื่อเนื้อหาเรื่องราว ความศรัทธา ความเชื่อในหลักคำสอนในพระพุทธศาสนา มีรูปแบบของผลงานเป็นจิตรกรรมไทยแบบประเพณีแนวประเพณีและจิตรกรรมไทยร่วมสมัย โดยใช้กลวิธีการสร้างสรรค์ด้วยเทคนิคสีฝุ่น สีน้ำมันและสีอะคริลิก การจัดวางโครงสร้างและการจัดองค์ประกอบของภาพในงานจิตรกรรมฝาผนังโดยการใช้เส้นและรูปทรงเป็นหลัก ภาพเน้นรูปทรงที่มีความเป็นจริงตามธรรมชาติทำให้ภาพโดยรวมเกิดจุดที่น่าสนใจ มีความกลมกลืนในภาพ แสดงรายละเอียดของรูปทรงที่มีน้ำหนักของสีต่างกัน การจัดวาง โครงสร้างและการใช้สีมีความอิสระในการแสดงออกอย่างตรงไปตรงมา มีการใช้ในสองลักษณะคือ การวาง โครงสร้างแบบสีพวงค์ และใช้สีในกลุ่มสีสามเส้าคือ สีแดง สีเหลือง (ทอง) สีน้ำเงิน ลักษณะที่เป็นเอกลักษณ์เฉพาะในผลงานจิตรกรรมฝาผนังล้านนา มีลักษณะของภาพวาดที่มีการเปลี่ยนแปลงไปตามยุคสมัย และเป็นการสร้างสรรค์ของช่างเขียนจากภาคกลางหรือช่างเขียนภาคเหนือที่ไปเรียนแบบอย่างของช่างเขียนกรุงเทพฯ ลักษณะของภาพเขียนจึงเป็นแบบผสมผสาน นอกจากนี้ลักษณะศิลปะแบบจีน พม่าและแบบศิลปะตะวันตกรวมอยู่ด้วย

คำสำคัญ: การสร้างสรรค์ จิตรกรรมฝาผนัง ล้านนา

Abstract

This research entitled "The Study of Mural Painting in Royal Temple of Upper Northern Thailand" aimed to collect all Mural Painting in the Royal Temple of Upper Northern Thailand and analyzing its contents or stories alongside with the techniques' investigation related to the construction and composition of the mural paintings. Through the research study, it was revealed that the related mural paintings appeared within the royal temples of Upper Northern Thailand might be originated in order to support and present local people's faith and belief in Buddhism which could be noticed through the use of concept related to Buddhist doctrines. In addition, there was the discovered information related to the traditional Thai art form paralleled with Thai contemporary art using fresco technique alongside with oil and acrylic paints. Through the exploration of Lanna mural painting within Royal temples of Upper Northern territory, the finding was illustrated that the visual elements, lines and shapes and forms had played the significant roles in painting as the creation of organic forms representing the interesting focal point. In

¹ผู้ช่วยศาสตราจารย์ คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงราย

*Corresponding author; email: srin56@hotmail.com

¹Assistant Professor., Faculty of Humanities Chiang Rai Rajabhat University

addition, the balance and the harmony in the principles of design in art could be seen alongside with the use of the contrasted color tones, and the constructive color tones with the free-willing and the pure intention. The finding was highlighted that the color applying principles could be divided into 2 characters included the Polychromatic and the Tri-chromatic (Red, Yellow or gold, and Blue). Furthermore, there were the disclosures that the Lanna painting identity could be noticed and reflected its development from time to time which in other words, the painting was contemporarily changed through the use of the merging of centered Thai art style and Local Lanna style. Not only it could be seen the influences of official centered Thai art style; but also the Chinese art, Myanmar, and western art style had played the crucial roles in the development of Lanna mural painting.

Keywords: Creative Process Mural Painting, Lanna

บทนำ

จิตรกรรมฝาผนังเป็นผลงานศิลปะอีกประเภทหนึ่งของไทยที่นิยมทำกันมาตั้งแต่สมัยโบราณเป็นการวาดภาพลงบนผนังปูนหรือผนังไม้ภายในอาคารของวัด ซึ่งวัดนอกเหนือจากเป็นพื้นที่สาธารณะที่เป็นศูนย์กลางของชุมชนแล้ว ยังเป็นที่รวมจิตใจของชาวบ้านเกี่ยวกับความเชื่อถือและศรัทธา วัดจึงเป็นแหล่งเรียนรู้ ที่สำคัญ และมีบทบาทสำคัญในการดำรงขนบประเพณีของชุมชนให้กรอบบรรทัดฐานความประพฤติให้ความมั่นคง ความอบอุ่นทางจิตใจ ในทางพุทธศาสนาวัดเป็นแหล่งบ่มเพาะสติปัญญาและอุดมการณ์ชีวิตไปพร้อมๆ กัน (Chutima, 2008 : 106) ผลงานจิตรกรรมฝาผนังที่สร้างขึ้นบนผนังภายในวัดจำเป็นต้องมีความทนทานและมีพื้นที่การสร้างชิ้นงานขนาดใหญ่ เป็นลักษณะของงานทัศนศิลป์ที่เปี่ยมล้นไปด้วยคุณค่าทางความเชื่อ ความศรัทธา มีความงดงามทางสุนทรียรส และสะท้อนความเป็นอยู่ของสังคม ดังนั้นเนื้อหาเรื่องราวที่วาดส่วนใหญ่เป็นเรื่องราวเกี่ยวกับพระพุทธศาสนา ความเชื่อ เรื่องเล่า ตำนาน และเรื่องราว จากวรรณคดีที่เป็นสิ่งสะท้อนให้เห็นถึงชีวิตความเป็นอยู่ วัฒนธรรม ประเพณี และเหตุการณ์ทางประวัติศาสตร์ งานจิตรกรรมฝาผนังจึงเป็นผลงานภาพเขียนบนผนังที่มีคุณค่า ใ้บอกเล่าเรื่องราวต่างๆ ทั้งทางสังคม วัฒนธรรม วิถีชีวิต ความเชื่อ ความศรัทธา และปรัชญาคำสอนทางศาสนา และยังสะท้อนบริบททางสังคม วัฒนธรรมที่เกิดขึ้นในยุคสมัยนั้นๆ

งานจิตรกรรมฝาผนังของไทยเป็นอีกส่วนประกอบที่สำคัญในการแสดงออกทางความคิด ความเชื่อ และความศรัทธา ในพระพุทธศาสนาที่จัดสร้างขึ้นเพื่อเป็นพุทธบูชาบนฝาผนังภายใน โบสถ์ วิหารหรือบนผนังส่วนอื่นๆ ของวัด ซึ่งถือได้ว่าเป็นอีกส่วนประกอบที่สำคัญของพุทธสถาน เป็นพุทธศิลป์ที่ทรงคุณค่า เพราะนอกจากจะเป็นการเผยแพร่หลักธรรมคำสอนทางพระพุทธศาสนาแล้ว ยังเป็นวิธีการใช้อธิบายด้วยภาพแสดงและแสดงให้เห็นถึงเอกลักษณ์ทางวัฒนธรรมประเพณีอันดีงาม การแสดงออกถึงความประณีตบรรจงในงานศิลปกรรมของไทย โดยเฉพาะภาพจิตรกรรมฝาผนังในภาคเหนือ เป็นงานจิตรกรรมฝาผนังที่มีรูปแบบ เทคนิคและเอกลักษณ์แตกต่างไปจากจิตรกรรมฝาผนังในภาคอื่นๆ นอกจากจะแสดงเนื้อหาเรื่องราวที่เกี่ยวข้องกับพุทธศาสนา เช่นภาคอื่นๆ แล้ว ยังมีการแสดงให้เห็นถึงขนบธรรมเนียม วิถีชีวิตของคนล้านนาในอดีต ทั้งนี้ ภาพจิตรกรรมฝาผนังที่สร้างขึ้นในวิหารของวัดอารามหลวงของภาคเหนือยังมีอีกจำนวนมากยังขาดการจัดเก็บรวบรวมและนำมาศึกษาวิเคราะห์เชิงทฤษฎีทางทัศนศิลป์ ทั้งที่สร้างมาตั้งแต่ยุคสมัยล้านนาตอนปลายจนถึงสมัยปัจจุบัน ผู้วิจัยจึงสนใจที่จะศึกษารวบรวมภาพผลงานจิตรกรรมฝาผนังวัดอารามหลวงในเขตพื้นที่ภาคเหนือตอนบน เพื่อนำมาวิเคราะห์ถึงเนื้อหาเรื่องราว เทคนิคการสร้างสรรค์ โครงสร้าง การจัดองค์ประกอบและรูปแบบลักษณะผลงาน เพื่อเป็นแนวทางในการพัฒนาต่อยอดทางการสร้างสรรค์งานจิตรกรรมฝาผนังในเขตพื้นที่ภาคเหนือตอนบนอันเป็นการแสดงถึงเอกลักษณ์ของท้องถิ่น บ่งบอกถึงวัฒนธรรม ประวัติศาสตร์ ภูมิปัญญาและวิถีชีวิต

วัตถุประสงค์

1. เพื่อรวบรวมผลงานจิตรกรรมฝาผนังของวัดอารามหลวงในเขตพื้นที่ภาคเหนือตอนบน

2. เพื่อนำรูปแบบของผลงานจิตรกรรมฝาผนังมาวิเคราะห์ในด้านเนื้อหาเรื่องราว ด้านเทคนิควิธีการสร้างสรรค์
ด้านโครงสร้างและด้านการจัดองค์ประกอบ

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยเรื่อง “การศึกษาจิตรกรรมฝาผนังวัดอารามหลวงในพื้นที่ภาคเหนือตอนบน” เป็นงานวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยมีการผสมผสานการวิจัยแบบมีส่วนร่วม (Participatory Research) กับการวิจัยเชิงปฏิบัติการ (Action Research) เข้าด้วยกัน โดยให้ชุมชน นักวิชาการทางศิลปะมีส่วนร่วมในทุกกระบวนการ ตั้งแต่การร่วมตั้งกระทู้ข้อมูลองค์ความรู้ ด้านงานเขียนจิตรกรรมฝาผนัง ผู้วิจัยใช้การเก็บข้อมูลจากการลงพื้นที่จริง เพื่อศึกษาลักษณะเฉพาะทางกายภาพ ศึกษาโครงสร้าง และองค์ประกอบภาพใช้การวิเคราะห์ข้อมูลภาพจิตรกรรมด้วยทฤษฎีการวิเคราะห์ทางทัศนศิลป์ ผู้วิจัยได้ดำเนินการวิจัยด้วยการศึกษาเอกสารที่เกี่ยวข้องเบื้องต้น จากนั้นลงพื้นที่ประสานงานกับชุมชนและทีมงานในพื้นที่เพื่อเข้าเก็บข้อมูล ด้านองค์ความรู้ แล้วนำมาสังเคราะห์ข้อมูลองค์ความรู้พร้อมทั้งบันทึกภาพถ่าย เก็บข้อมูลด้าน โครงสร้างภาพจิตรกรรมฝาผนังและนำมาวิเคราะห์ องค์ประกอบทางศิลปะและหลักการทางการออกแบบ

ผลการวิจัย

จากการศึกษาวิจัย สามารถสรุปตามประเด็นวัตถุประสงค์ ได้ดังนี้

1. เพื่อรวบรวมผลงานจิตรกรรมฝาผนังของวัดอารามหลวงในเขตพื้นที่ภาคเหนือตอนบน

1.1 จังหวัดเชียงใหม่

มีวัดอารามหลวงจำนวน 10 วัด ได้แก่ วัดพระสิงห์ห้วยหมากหวี วัดพระธาตุศรีจอมทองวรวิหาร วัดพระธาตุคอกยสุ เทพราชวรวิหาร วัดโพธารามมหาวิหาร วัดสวนดอก วัดท่าตอน วัดพระธาตุคอกยสะเกิด วัดเจดีย์หลวงวรวิหาร วัดป่าดาราภิรมย์ และวัดศรีโสดา วัดที่มีภาพจิตรกรรมฝาผนังมี 4 วัด ประกอบไปด้วย วัดพระสิงห์ห้วยหมากหวี วัดพระธาตุคอกยสุ เทพราชวรวิหาร วัดพระธาตุคอกยสะเกิดและวัดศรีโสดา

1.2 จังหวัดเชียงราย

มีวัดอารามหลวงทั้งสิ้น 3 วัด ได้แก่ วัดเจ็ดยอด วัดพระแก้วและวัดพระสิงห์ วัดที่มีภาพจิตรกรรม ฝาผนังมี 1 วัด คือ วัดพระสิงห์

1.3 จังหวัดพะเยา

มีวัดอารามหลวงทั้งสิ้น 1 วัด คือวัดศรีโคมคำ และพบภาพจิตรกรรมฝาผนังภายในพระอุโบสถกลางน้ำของวัดศรี โคมคำ

1.4 จังหวัดลำพูน

มีวัดอารามหลวงทั้งสิ้น 2 วัด ได้แก่ วัดพระธาตุหริภุญชัยวรมหาวิหาร และวัดพระพุทธรูปตาคอกฟ้า วัดที่มีภาพ จิตรกรรมฝาผนังมี 1 วัด คือ วัดพระธาตุหริภุญชัยวรมหาวิหาร

1.5 จังหวัดลำปาง

มีวัดอารามหลวงทั้งสิ้น 4 วัด ได้แก่ วัดพระเจดีย์ซาวหลัง วัดพระแก้วดอนเต้าสุชาดาราม วัดบุญญาพิชัยวิหารและวัดจอง คำ วัดที่มีภาพจิตรกรรมฝาผนังมี 1 วัด คือ วัดบุญญาพิชัยวิหาร

1.6 จังหวัดแพร่

มีวัดอารามหลวงทั้งสิ้น 2 วัด ได้แก่ วัดพระบาทมิ่งเมืองวรวิหารและวัดพระธาตุช่อแฮ ไม่พบการจัดสร้างภาพ จิตรกรรมฝาผนังในทั้งสองวัดนี้

1.7 จังหวัดน่าน

มีวัดอารามหลวงทั้งสิ้น 4 วัด ได้แก่ วัดพระธาตุช้างค้ำวรวิหาร วัดพญาภู วัดบุญยืนและวัดพระธาตุแช่แห้ง วัดที่มีภาพจิตรกรรมฝาผนังมี 1 วัด คือ วัดพระธาตุช้างค้ำวรวิหาร

2. เพื่อนำรูปแบบของผลงานจิตรกรรมฝาผนังมาวิเคราะห์ในด้านเนื้อหาเรื่องราวด้านเทคนิค
วิธีการสร้างสรรค์ ด้านโครงสร้างและด้านการจัดองค์ประกอบ

ผลการวิเคราะห์งานจิตรกรรมฝาผนังที่ปรากฏในวัดอารามหลวงในเขตพื้นที่ภาคเหนือตอนบน ผู้วิจัยได้เก็บข้อมูลในพื้นที่ทั้ง 7 จังหวัดแบ่งเป็นประเด็นสำคัญ ทางการศึกษาองค์ความรู้ในด้านต่างๆ ดังนี้

2.1 ลักษณะผลงานจิตรกรรมฝาผนัง

ผลงานจิตรกรรมฝาผนังในวัดอารามหลวงในพื้นที่ภาคเหนือตอนบน ผู้วิจัยวิเคราะห์ลักษณะของผลงานจิตรกรรม
ได้ 3 ประเภท ดังนี้

2.1.1 จิตรกรรมไทยแบบประเพณี

ลักษณะของงานจิตรกรรมฝาผนังที่ใช้กลวิธีการเขียนตามแบบ โบราณทุกอย่างเป็นภาพแบบเล่าเรื่อง ภาพระบายสีเรียบแบนและการตัดเส้น ภาพเขียนส่วนใหญ่เขียนประดับผนังวิหาร ผนังไม้หรือปูน โดยนิยามวาดเรื่องพุทธประวัติชาดก ส่วนในด้านฝีมือช่างพบว่ามีความหลากหลายของกลุ่มช่างสูงมาก คือ มีทั้งฝีมือช่างไทใหญ่ที่ได้รับอิทธิพลจากศิลปะพม่า ช่างท้องถิ่นที่สร้างงานแบบประณีตบรรจง ช่างพื้นบ้านที่แสดงออกอย่างอิสระ และช่างท้องถิ่นที่รับอิทธิพลจากกรุงเทพฯ การเขียนภาพมักเล่าเรื่องทางศาสนาและมักวาดกิริยาท่าทางของบุคคลตามความสภาพชีวิตเป็นจริง ช่างเขียนจะสอดแทรกภาพชีวิตความเป็นอยู่สะท้อนความเป็นชนบทรอบนิยามประเพณีและภาพมักสอดแทรกวิถีชีวิตในอดีต จิตรกรรมฝาผนังในลักษณะจิตรกรรมไทยแบบประเพณี ได้แก่ วัดพระสิงห์วรมหาวิหาร วัดพระธาตุคอกยสุเทพราชวรวิหาร วัดศรีโสดา จังหวัดเชียงใหม่ วัดพระสิงห์ จังหวัดเชียงราย วัดบุญญาเวศวิหาร จังหวัดลำปาง จิตรกรรมฝาผนังวัดศรีโคมคำ จังหวัดพะเยา และวัดพระธาตุช้างค้ำวรวิหาร จังหวัดน่าน

2.1.2 จิตรกรรมไทยแนวประเพณี

ลักษณะผลงานจิตรกรรมที่นำเอาจิตรกรรมไทยแบบประเพณีมาพัฒนาให้เข้ากับสมัยนิยม ที่นำเอากลวิธีเขียน เป็นแบบคลาสสิกเกี่ยวกับเรื่องเทวดา พุทธชาดก จะมีรูปเจ้านายเขียนไว้อย่างสง่างามแต่ใบหน้าไม่แสดงออกความรู้สึกใดๆ จะแสดงออกที่กิริยาท่าทางและมีเครื่องแต่งกาย เช่นผลงานจิตรกรรม ของ อังคาร กัลยาณพงศ์ วัดศรีโคมคำ จังหวัดพะเยา

2.1.3 จิตรกรรมไทยร่วมสมัย

ลักษณะผลงานลักษณะเป็นงานจิตรกรรมที่หยิบยกเอาความเป็นไทยมานำเสนอในลักษณะที่เป็นสากล เช่น การใช้เส้น สี รูปทรง โครงสร้างของภาพยึดตามหลักการจัดองค์ประกอบทางศิลปะ แสดงออกทางความคิดและความรู้สึก ถ่ายทอดออกมาเป็นเชิงสัญลักษณ์ แต่อารมณ์ของภาพเมื่อชมก็เป็นความรู้สึกแบบไทย เนื้อหาเรื่องราวเกี่ยวกับปรีชาธรรม ปรัชญาคำสอนของพระพุทธเจ้า ใช้ภาพคน สัตว์และผสมผสานเรื่องราวทางความคิดเกี่ยวกับชีวิตความเป็นสังคมปัจจุบัน เช่นจิตรกรรมฝาผนังวัดพระธาตุคอกยสุเกิด จังหวัดเชียงใหม่

2.2 เนื้อหาเรื่องราวในการถ่ายทอด

ผลงานจิตรกรรมฝาผนังในวัดอารามหลวงในพื้นที่ภาคเหนือตอนบน ผู้วิจัยวิเคราะห์เนื้อหาเรื่องราวในการถ่ายทอด
ได้ 5 เรื่องราว ดังนี้

2.2.1 เรื่องพุทธประวัติ

เนื้อหาเรื่องราวเกี่ยวกับพุทธประวัติเป็นภาพที่แสดงเรื่องราวประวัติของพระพุทธเจ้าซึ่งเป็นศาสดาของพระพุทธศาสนา ตั้งแต่ประสูติ เสด็จออกผนวช ตรัสรู้ ประกาศพระศาสนา สถาปนาพุทธบริษัท 4 และมอบความเป็นใหญ่ให้แก่พระภิกษุสงฆ์ จนถึงปรินิพพาน ตลอดจนพระจริยาวัตรของพระพุทธเจ้าในฐานะเป็นมนุษย์ผู้ฝึกตนได้อย่างสูงสุด เช่นจิตรกรรมฝาผนังวัดพระธาตุคอกยสุเทพราชวรวิหาร จังหวัดเชียงใหม่ และวัดพระธาตุช้างค้ำวรวิหาร จังหวัดน่าน

2.2.2 เรื่องชาดกในพุทธศาสนา

เนื้อหาเรื่องราวเกี่ยวกับชาดกเป็นเรื่องที่มีมาก่อนพุทธกาลเป็นเรื่องที่เกี่ยวกับพระโพธิสัตว์ หรือเป็นชีวประวัติในชาติก่อนของพระพุทธเจ้า คือ สมัยที่พระองค์เป็นพระโพธิสัตว์บำเพ็ญบารมีเพื่อตรัสรู้ ชาดกเป็นเรื่องเล่าถ้อยนิทาน บางครั้งจึงเรียกว่านิทานชาดก แต่มีความหมายแตกต่างจากนิทานที่เล่ากันทั่วไป คือ ชาดกเป็นเรื่องที่เกิดขึ้นจริง แต่นิทานเป็นเรื่องที่แต่งขึ้น ชาดกที่ทรงเล่านั้นมีนับพันเรื่อง หมายถึง พระองค์ได้เสวยพระชาติเป็นพระโพธิสัตว์นับพันชาติ โดยทรงเกิดเป็นมนุษย์บ้าง เป็นสัตว์บ้าง แต่ที่รู้จักกันโดยทั่วไป คือ 10 ชาตีสุดท้ายที่เรียกว่า ทศชาติชาดก และชาตีสุดท้ายที่สุดที่ทรงเกิดเป็นพระเวสสันดร จึงเรียกเรื่องพระเวสสันดรนี้ว่า เวสสันดรชาดก เช่น จิตรกรรมฝาผนังวัดศรีโสดา จังหวัดเชียงใหม่ วัดบุญวาทย์วิหาร จังหวัดลำปาง วัดพระธาตุหริภุญชัยวรมหาวิหาร จังหวัดลำพูนและวัดศรีโคมคำ จังหวัดพะเยา

2.2.3 เรื่องปรัชญาธรรม

เนื้อหาเรื่องราวเกี่ยวกับภาพจิตรกรรมที่เชิงอุปมา อุปมัย ชวนให้ขบคิดในข้อธรรมะตั้งแต่ว่าไปจนถึงขั้นสูงใช้การตีความเชิงสัญลักษณ์ โดยให้ผู้ชมใช้วิจารณญาณในการชม ทั้งนี้จำเป็นต้องอาศัยภูมิความรู้ที่แต่ละคนได้ศึกษามา เช่น จิตรกรรมฝาผนังวัดพระธาตุคอกยสะเกิด จังหวัดเชียงใหม่

2.2.4 เรื่องวรรณคดีไทย

เนื้อหาเรื่องราวเกี่ยวกับวรรณกรรมหรือวรรณคดี เป็นลักษณะของวรรณคดีที่เป็นวรรณกรรมในพระพุทธศาสนามาดัดแปลงขึ้นใหม่ โคนมีเค้าโครงจากชาดก เช่นภาพจิตรกรรมฝาผนังเรื่องสังข์ทองวัดพระสิงห์วรมหาวิหาร จังหวัดเชียงใหม่ ที่แปลงมาจากสุวรรณสังข์ชาดก

2.2.5 เรื่องตำนาน

เนื้อหาเรื่องราวเกี่ยวกับตำนาน คือ นิยายหรือเรื่องเล่าที่เล่าสืบต่อกันมาเป็นเวลานานจนหาต้นตอไม่ได้ และมีเนื้อหาเพื่ออธิบายที่มาของสิ่งต่าง ๆ หรือสถานที่ต่าง ๆ ที่คนในสมัยก่อนยังไม่สามารถเข้าใจได้ ลักษณะการเล่าเรื่องเพื่อตอบคำถาม ที่คนไม่สามารถเข้าใจได้นี้เป็นลักษณะร่วมของมนุษย์ทุกชนชาติ ภาพจิตรกรรมฝาผนังที่แสดงเนื้อหาในตำนานต่างๆ เป็นการสร้างความภาคภูมิใจในท้องถิ่นของตน เพราะเมื่อทราบเรื่องราวความเป็นมาของท้องถิ่นที่กว่าจะเป็นชนชาติเช่นทุกวันนี้ บรรพบุรุษของเราต้องต่อสู้กับความยากลำบากต่าง ๆ อย่างมากมาย ทำให้ผู้ชมภาพเกิดความภาคภูมิใจในประวัติศาสตร์ของท้องถิ่น เช่น ตำนานพระสิงห์ บนภาพจิตรกรรมฝาผนังวัดพระสิงห์ จังหวัดเชียงราย

2.3 รูปแบบ กลวิธีทางการสร้างสรรค์

ผลงานจิตรกรรมฝาผนังในวัดอารามหลวงในพื้นที่ภาคเหนือตอนบน ผู้วิจัยวิเคราะห์รูปแบบ กลวิธีทางการสร้างสรรค์ได้ 3 เทคนิค ดังนี้

2.3.1 เทคนิคสีฝุ่น

เทคนิคสีฝุ่นเป็นกระบวนการทำสีโบราณ เป็นสีที่ได้มาจากธรรมชาติ เช่น สีของดิน สีของแร่ธาตุต่างๆ มีลักษณะเป็นจุดสีหรือผงสีที่ได้จากธรรมชาติไม่ว่าจากสัตว์หรือพืชก็ตาม จะใช้ตัวทำละลายส่วนใหญ่เป็นกาวที่ใช้ยึดติดส่วนมากใช้ยางไม้จากธรรมชาติ เช่น ยางมะตูม ยางกระถิน และไขของสัตว์ มีคุณสมบัติทึบแสง เป็นสีที่ช่างเขียนไทยใช้เขียนภาพจิตรกรรมฝาผนัง ผลงานจิตรกรรมฝาผนังที่เขียนด้วยเทคนิคสีฝุ่น ได้แก่ วัดพระสิงห์วรมหาวิหาร จังหวัดเชียงใหม่ วัดบุญวาทย์วิหาร จังหวัดลำปาง และวัดพระธาตุช้างค้ำวรวิหาร จังหวัดน่าน

2.3.2 เทคนิคสีน้ำมัน

เทคนิคสีน้ำมัน เป็นสีที่ได้รับความนิยมมากในปัจจุบันทั้งผู้ดูและผู้เขียนเพราะเขียนง่ายทนทาน ทิ้งไว้นานและกลับมาเขียนทับอีกก็ได้ ภาพสำเร็จดูสมจริงมีความเป็นเนื้อ (Mass) มากกว่าสีชนิดอื่น แม้ว่าจะมีคุณสมบัติทึบแสง แต่ก็สามารถเขียนให้ใสได้ ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับเทคนิควิธีการเขียนของแต่ละบุคคล สีมืดความเหนียวหนืดเวลาเขียนต้องผสมน้ำมัน ภาพจิตรกรรมฝาผนังที่เขียนด้วยเทคนิคสีน้ำมัน ได้แก่ วัดพระธาตุคอกยสะเทพราชวรวิหาร จังหวัดเชียงใหม่ และวัดพระธาตุหริภุญชัยวรมหาวิหาร

จังหวัดลำพูน

2.3.3 เทคนิคสีอะคริลิก

เทคนิคสีอะคริลิก เป็นสีสังเคราะห์ที่มีส่วนผสมตามสูตรเคมีกับสารพลาสติกโพลีเมอร์สามารถเขียนแบบสีน้ำมันหรือแบบสีน้ำก็ได้ ส่วนใหญ่จะเขียนในแบบสีเขียนน้ำ เมื่อระบายแล้วสีจะแห้งไว สามารถระบายทับได้อีกทันที คุณภาพของสีมีความสดใสมีหลากหลายเฉดสีให้เลือก งานจิตรกรรมฝาผนังที่วาดด้วยเทคนิคสีอะคริลิก ได้แก่ วัดศรีโสดา วัดพระธาตุดอยสะเก็ด จังหวัดเชียงใหม่ วัดพระสิงห์ จังหวัดเชียงราย และวัดศรีโคมคำ จังหวัดพะเยา

2.4 โครงสร้างของภาพ

2.4.1 ความสัมพันธ์ระหว่างองค์ประกอบ

การวางโครงสร้างแบบการเล่าเรื่องต่อเนื่อง แต่มีการวางภาพและพื้นให้มีหน้าที่ต่างกัน บางภาพเป็นพื้นและบางภาพเป็นตัวเดินในงาน บางวัดพื้นที่ผนังมีความกว้างและแคบ การจัดวางภาพจึงกำหนดขนาดตามช่องว่างระหว่างเสาที่เล็กใหญ่ลดหลั่นกัน และการวางเนื้อหาเรื่องราวในภาพจากด้านล่างขึ้นด้านบน แบ่งภาพด้วยสถาปัตยกรรม ทิวทัศน์และเส้นลันทา

ภาพที่ 1 การวางโครงสร้างภาพช่องว่างระหว่างเสาและวางเนื้อหาเรื่องราวในภาพจากด้านล่างขึ้นด้านบนจิตรกรรมฝาผนัง วัดศรีโคมคำ จังหวัดพะเยา

ที่มา : ศุภรัตน์ อินทนิเวศ

2.4.2 การจัดวางรูปทรง

เน้นการใช้เส้นและรูปทรงเป็นหลัก ภาพเน้นรูปทรงที่มีความเป็นจริงตามธรรมชาติ ทำให้ภาพโดยรวมเกิดจุดที่น่าสนใจ มีเกิดความกลมกลืนในภาพ แสดงรายละเอียดของรูปทรงที่มีน้ำหนักของสีต่างกัน เช่น วัดพระธาตุดอยสุเทพราชวรวิหาร วัดบุญวาทย์ และมีการใช้น้ำเสนอเนื้อหาและการแสดงออกทางความคิด แบบการประกอบกันของรูปทรงต่างๆ การบรรยายภาพมีการสื่อความหมายในเชิงอุดมคติ เช่น วัดพระธาตุดอยสะเก็ด

2.4.3 โครงสร้างของสีและการจัดวางสี

การจัดวางโครงสร้างสีและการใช้สี มีทั้งแบบใช้สร้างพื้นผิวแสดงถึงความละเอียดและหยาบต่างกัน การใช้สีของช่างเขียนมีเอกลักษณ์ และมีอิสระในการแสดงออกออกไปตรงไปตรงมา การใช้สีมีการใช้ในสองลักษณะ ได้แก่ การวางโครงสร้างแบบสีพหุรงค์ คือ มีการใช้สีแบบหลายสี และใช้สีในกลุ่มสีสามเส้าคือ สีแดง สีเหลือง (ทอง) สีน้ำเงิน มีสร้างรูปทรงที่เป็นส่วนประกอบหลักในภาพให้เกิดความโดดเด่นของสีและน้ำหนัก ใช้น้ำหนักเข้มและอ่อนตัดกันอย่างชัดเจน และการวางโครงสร้างเป็นแบบสีโครงสร้างบรรยากาศโดยรวมเป็น สีเทาที่มีความอ่อน แก่ในหลายระดับสี เพื่อให้เกิดระยะในภาพ

2.4.4 การสร้างมิติและระยะในภาพ

สร้างมิติในภาพโดยให้มีจุดเด่นของภาพที่เป็นเรื่องราวของบุคคลสำคัญ การวางพื้นหลังด้วยสถาปัตยกรรมและทิวทัศน์ที่ไกลออกไป ภาพด้านหน้าเด่นชัดด้วยขนาดที่ใหญ่ สีส้มชัด มีการตัดเส้นและใช้สีสดใสระยะกลางและระยะไกลจะลีเล็มและค่อยได้นำหนักให้อ่อนลงใช้ด้วยการใช้สีขาวผสม

ภาพที่ 2 การวางพื้นหลังด้วยสถาปัตยกรรมและภาพทิวทัศน์ที่ไกลออกไปจิตรกรรมฝาผนังวัดพระธาตุอภัยสุเทพราชวรวิหาร จังหวัดเชียงใหม่
ที่มา : สุภรัตน์ อินทนิเวศ

2.5 เอกลักษณะเฉพาะในผลงานจิตรกรรม

2.5.1 การวาดภาพบุคคล

การวาดภาพบุคคลยังคงเป็นการการนำเอารูปแบบของภาพเขียนแบบช่างภาคกลางมาใช้ผสมผสานกับความชำนาญและเอกลักษณ์เฉพาะของช่างเขียนแต่ละคน การแต่งกายของตัวละคร เช่น พระมหากษัตริย์ทหาร มีการนำแบบอย่างภาคกลางมาใช้บ้าง แต่ส่วนที่แสดงเอกลักษณ์เฉพาะที่โดดเด่นจะเป็นการวาดภาพผู้คนที่เป็นชาวบ้าน ที่มีการแต่งกายแบบล้านนาด้วยการเขียนภาพใบ ทรงผมและเสื้อผ้า การเขียนภาพใบหน้ากษัตริย์ เจ้าชายผู้ครองแคว้นต่างๆ และชาวบ้านการตัด เส้นจมูก ปาก ถือเป็นแบบอย่างเฉพาะตัวที่แตกต่างจากช่างทางภาคกลาง ส่วนประกอบเครื่องใช้ที่มีให้เห็นในปัจจุบัน ส่วนภาพคนมีการวางโครงสีที่ดูนุ่มนวล มีใบหน้าที่อ้อมเอม สีสผิวดูนุ่มนวล และการแสดงออกทางอารมณ์ความรู้สึกผ่านทางใบหน้าแบบคนล้านนา

ภาพที่ 3 การแต่งกายของเจ้าเมืองและชาวบ้านล้านนา ในจิตรกรรมฝาผนังวัดพระสิงห์วรมหาวิหาร จังหวัดเชียงใหม่
ที่มา : สุภรัตน์ อินทนิเวศ

2.5.2 การวาดภาพสัตว์

การวาดภาพสัตว์จะเป็นการเขียนประกอบภาพทิวทัศน์ที่เป็นป่าเขา แสดงภาพสัตว์น้อยใหญ่ประกอบให้เห็นถึงความอุดมสมบูรณ์ของธรรมชาติ และภาพสัตว์ที่ประกอบในการดำเนินเรื่องราว เช่น ช้าง ม้า ทรงของกษัตริย์ ภาพจะเขียนแบบเหมือนจริงที่แสดงท่าทางตามการแสดงออกทางเนื้อหาไปตามตัวละคร

2.5.3 การวาดภาพทิวทัศน์

การวาดภาพทิวทัศน์ในงานจิตรกรรมฝาผนังเป็นส่วนประกอบภาพที่บ่งบอกถึงภูมิประเทศทางภาคเหนือของไทย ลักษณะภูมิประเทศที่เป็นทิวทัศน์ของภูเขาที่งดงาม สลับซับซ้อนตามแบบอย่างที่มีในภาคเหนือของไทย ช่างเขียนใช้สีที่เป็นบรรยากาศของหมอกสีเทาเป็นบรรยากาศแบบหมอกในฤดูหนาวด้วยการระบายสีบางๆสร้างบรรยากาศให้เห็นถึงสภาพแวดล้อมที่อุดมสมบูรณ์ และมีความสงบสุขในวิถีแห่งพระพุทธศาสนา

2.5.4 การวาดภาพสถาปัตยกรรม

ภาพวาดสถาปัตยกรรมในงานจิตรกรรมฝาผนังที่ปรากฏในวัดอารามหลวงภาคเหนือตอนบนที่ช่างเขียนได้เขียนนั้น ถึงแม้ว่าจะได้รับอิทธิพลจากรูปแบบภาคกลาง แต่ความเป็นเอกลักษณ์เฉพาะ คือ มีความสวยงามโดดเด่นด้านการวาดสถาปัตยกรรมเป็นอย่างมาก จิตรกรพยายามเขียนให้เกิดความแตกต่างระหว่างบ้านเรือนของชาวบ้านกับปราสาทราชวัง ที่เน้นความงดงามวิจิตรตระการตาของราชวัง ทั้งการตกแต่งที่ละเอียดละออ และมีการนำรูปแบบของปราสาทมีการนำเอายอดปราสาทแบบพม่า สถาปัตยกรรมแบบจีนมาผสมผสาน ได้อย่างงดงามลงตัว ส่วนบ้านเรือนของชาวบ้านแสดงความเป็นเอกลักษณ์แบบบ้านล้านนาด้วยโครงสร้างของบ้านเรือนแบบเรียบง่ายและแวดล้อมด้วยธรรมชาติที่อุดมสมบูรณ์

ภาพที่ 4 ภาพปราสาทราชวังกับบ้านเรือนของชาวบ้าน ในจิตรกรรมฝาผนังวัดพระสิงห์วรมหาวิหาร จังหวัดเชียงใหม่
ที่มา : สุภรัตน์ อินทนิเวศ

ภาพที่ 5 ภาพปราสาทราชวังกับบ้านเรือนของชาวบ้านในจิตรกรรมฝาผนังวัดบุญญาพาฬวิหาร จังหวัดลำปาง
ที่มา : ศุภรัตน์ อินทนิเวศ

สรุปและอภิปรายผล

ภาพจิตรกรรมฝาผนังที่ปรากฏใน โบสถ์วิหารวัดพระอารามหลวงในภาคเหนือตอนบน เป็นผลงานที่จัดสร้างขึ้นเพื่อเป็น พุทธบูชา ผลงานสื่อเนื้อหาเรื่องราวความศรัทธา ความเชื่อ หลักคำสอนในพระพุทธศาสนา ได้แก่ เรื่องพุทธประวัติ เรื่องชาดกใน พุทธศาสนา เรื่องปรัชญาธรรม เรื่องวรรณคดีไทย และเรื่องตำนาน ในการเขียนภาพช่างเขียน ได้ถ่ายทอดเรื่องราววิถีชีวิตความเป็นอยู่ ขนบธรรมเนียม วัฒนธรรมประเพณีของไทยให้ปรากฏในผลงานด้วย อาจกล่าวได้ว่า งานจิตรกรรมฝาผนังเป็นผลงานศิลปะ ที่มีคุณค่าทางด้านจิตใจ ถึงแม้ว่าจะมีงานศิลปะหลากหลายแขนง แต่งานในจิตรกรรมฝาผนังยังคงเป็นผลงานศิลปะไทยที่ดึงดูด ความคิด ความรู้สึกของคนสมัยปัจจุบันให้เห็นคุณค่าในความงาม ในวิถีชีวิตและขนบธรรมเนียมอันดีงามของคนในอดีตได้เป็นอย่างดี ดังที่ Wattana (2014 : 28) ได้กล่าวว่า จิตรกรรมฝาผนัง เป็นการสร้างสรรค์ภาพไทยอีกรูปแบบหนึ่ง ซึ่งเป็นมรดกที่ล้ำค่ายิ่ง ของคนไทย ส่วนใหญ่พบในอาคารสถานของพุทธศาสนา เนื้อหาที่เขียนไว้ตามผนังเป็นเรื่องราวเกี่ยวกับพระพุทธศาสนา เช่น พุทธ ประวัติทศชาติ ไตรภูมิและข้อปรีชาธรรมต่างๆ โดยมีจุดประสงค์หลักเพื่อตกแต่งประดับประดาโบสถ์วิหารหรือพุทธสถานให้ งดงาม และเพื่อบอกเล่าเรื่องราว พุทธประวัติหรือการแสดงธรรมในรูปของภาพวาดที่นอกเหนือจากให้ความรู้ ความเพลิดเพลินแล้ว ยังสะท้อนภาพประวัติศาสตร์ โบราณคดี และเรื่องราวที่เกิดขึ้นในสังคมแต่ละยุคไว้

หลักการเขียนภาพของช่างเขียนโดยมากช่างมีความรู้ ความเชี่ยวชาญในเรื่องเทคนิคและฝีมือช่าง ตลอดจนวิธีการ แสดงออกทางศิลปะอย่างง่าย ๆ ตรงไปตรงมา ช่างเขียนมีความชำนาญในการระบายสีเรียบและตัดเส้นตัวภาพเป็นอย่างดี ถือเป็น นวัตกรรมที่มีการฝึกฝนด้านรูปแบบและวิธีการสร้างสรรค์ ช่างเขียนในกลวิธีการเขียนด้วยเทคนิคต่างๆ ทั้งสีฝุ่น และสีน้ำมัน ซึ่ง เทคนิคที่ได้รับความนิยมในการวาดภาพจิตรกรรมฝาผนังมากที่สุดคือ เทคนิคสีอะคริลิกบนพื้นปูนแห้งแทนสีฝุ่นและสีน้ำมัน ด้วย เหตุผลที่ว่าสีอะคริลิกเป็นสีเชื่อน้ำ เป็นวิธีการแบบสมัยใหม่ให้สีที่สดและมีหลายเฉดสี ใช้ผสมกับน้ำเปล่าเพื่อการเจือจาง สามารถ ระบายสีให้ทับซ้อนกันได้ อาจกล่าวได้ว่า เป็นกลวิธีที่ช่วยให้สามารถสร้างสรรค์ผลงาน ได้สะดวก ง่ายต่อการจัดหาวัสดุและคุณภาพ ของผลงานมีความคงทนที่สุด ดังที่ Wattana (2014 : 70) ได้กล่าวว่า รูปแบบของการนำสีอะคริลิกมาเขียนภาพจิตรกรรมฝาผนังนั้น เนื่องจากการความคงทนของภาพผลงาน โดยอาจารย์จักรพันธ์ โปษยกฤต ศิลปินแห่งชาติ สาขาทัศนศิลป์ (จิตรกรรม) ได้ริเริ่ม การใช้สีอะคริลิกมาเขียนแทนสีฝุ่นในการเขียนภาพจิตรกรรมฝาผนัง อาทิ ภาพจิตรกรรมฝาผนังภายในพระอุโบสถ วัดตรีทศเทพ วรวิหารเขตพระนคร กรุงเทพมหานคร

ลักษณะที่เป็นเอกลักษณ์เฉพาะในผลงานจิตรกรรมฝาผนังล้านนา ถึงแม้ช่างเขียนจะเป็นช่างพื้นบ้าน แต่ผลงาน จิตรกรรมฝาผนังมีลักษณะของภาพวาดที่มีการเปลี่ยนแปลงไปตามยุคสมัย และตามบริบททางสังคมและการเมืองจากรัฐบาล ที่มี

อิทธิพลทางการเปลี่ยนแปลงไปสู่หัวเมืองล้านนา ผลงานจิตรกรรมฝาผนังในวัดภาคเหนือส่วนใหญ่จึงเกิดจากการสร้างสรรค์ของช่างเขียนจากภาคกลางหรือช่างเขียนภาคเหนือที่ไปเรียนแบบอย่างของช่างเขียนกรุงเทพฯ ลักษณะของภาพเขียนจึงเป็นแบบผสมผสาน นอกจากนี้ลักษณะศิลปะแบบจีน พม่าและรวมถึงแบบศิลปะตะวันตก ก็เข้ามาเป็นที่นิยมของหมู่ช่างเขียนเช่นกัน ดังที่ Wibun (2004 : 28) ได้กล่าวไว้ว่า จิตรกรรมฝาผนังแบบจีน เป็นจิตรกรรมแบบใหม่ที่เกิดขึ้นในสมัยรัชกาลที่ 3 เมื่อพระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัวโปรดให้ปรับปรุงรูปแบบของโบสถ์ วิหารที่สร้างขึ้นใหม่แบบ “พระราชนิยม” และโปรดให้วาดจิตรกรรมฝาผนังแบบเป็นแบบศิลปะจีน โดยวาดเป็นภาพเครื่องโต๊ะ เครื่องบูชาแบบจิตรกรรมจีน หรือวาดภาพเทพเจ้า นักรบจีนบนบานหน้าต่างและประตูด้านใน นอกจากนี้ที่ปรากฏในจิตรกรรมฝาผนังสมัยรัตนโกสินทร์ตอนต้นแล้ว ยังมีงานจิตรกรรมฝาผนังที่มีรูปแบบเฉพาะถิ่นปรากฏอยู่ตามหัวเมืองต่างๆด้วย เช่นภาพจิตรกรรมฝาผนังในโบสถ์ วิหาร ในล้านนาหรือภาคเหนือ ได้แก่ จิตรกรรมฝาผนังในวิหารลายคำวัดพระสิงห์วรมหาวิหาร จังหวัดเชียงใหม่

ภาพที่ 6 ลักษณะสถาปัตยกรรมแบบจีน พม่าและกระถางดอกไม้ที่เป็นลวดลายของจีน
ที่มา : สุภรัตน์ อินทนิเวศ

อย่างไรก็ตามเอกลักษณ์ที่โดดเด่นอย่างเห็นได้ชัดในงานจิตรกรรมฝาผนังภายในวัดอารามหลวงในพื้นที่ภาคเหนือตอนบน คือ การตัดเส้นและการใช้เส้นที่เกิดภายในภาพ โดยมีทิศทางจากตัวละครไปสู่ภาพสถาปัตยกรรมและเส้นของวัตถุ การนำข้าวของเครื่องใช้ต่างๆมาแสดงประกอบในภาพ อันเป็นสิ่งสะท้อนความเป็นวัฒนธรรมท้องถิ่น และเส้นทิศทางในภาพทิวทัศน์ที่ประกอบด้วยพื้นดิน ท้องฟ้า ภูเขาหินและภูเขาที่สลับซับซ้อน บรรยากาศแบบภาคเหนือ ช่างเขียนมีความเข้าใจสามารถแสดงออกถึงลักษณะทางภูมิประเทศ ในภาคเหนือของไทยได้อย่างเด่นชัด อาจกล่าวได้ว่า ช่างเขียนมีความเข้าใจและซาบซึ้งในการนำเสนอความงามของประเพณีวัฒนธรรมท้องถิ่น ความเป็นอยู่และสภาพแวดล้อมที่อุดมสมบูรณ์ แสดงให้เห็นถึงคุณค่าของท้องถิ่นและแสดงออกถึงอารมณ์ความสงบสุขของผู้คน ซึ่งสอดคล้องกับ Chutima (2008 : 54) ที่ได้กล่าวว่า งานศิลปะพื้นบ้านเป็นงานที่สร้างขึ้นเพื่อประโยชน์ใช้สอย โดยได้รับอิทธิพลจากสภาพธรรมชาติ ทัศนคติความเชื่อ วัฒนธรรมประเพณี ตลอดจนสภาพความเป็นอยู่ของสังคม ทำให้คุณค่าของงานอยู่ที่การตอบสนองความต้องการทางการ ใช้สอย เศรษฐกิจ ศูนย์รวมศรัทธาความเชื่อ ความภาคภูมิใจของผู้สร้างและผู้ชมไม่น้อยเพียงใด ดังนั้นงานศิลปะพื้นบ้านจึงมีความสำคัญต่อชีวิตประจำวันของบุคคลและชุมชนส่วนรวม

ภาพที่ 7 ลักษณะการตัดสินและการใช้เส้นที่เกิดภายในภาพจิตรกรรมฝาผนังวัดพระสิงห์วรมหาวิหาร
ที่มา : สุภรัตน์ อินทนิเวศ

ภาพที่ 8 ภูเขาที่สลับซับซ้อนและความอุดมสมบูรณ์ บรรยากาศที่แสดงลักษณะภูมิประเทศแบบภาคเหนือ
ที่มา : สุภรัตน์ อินทนิเวศ

ข้อเสนอแนะ

การดำเนินการศึกษาวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ใช้เวลาในการดำเนินงานทั้งกระบวนการมากกว่า 1 ปี โดยการเข้าไปศึกษาและเก็บข้อมูลในพื้นที่ ทำให้พบสภาพปัญหาที่เกิดขึ้น ทั้งด้านสภาพสังคม เศรษฐกิจ ศิลปะและวัฒนธรรม ตลอดจนการอนุรักษ์สืบทอดจากการศึกษาครั้งนี้ทำให้ทราบถึงปัญหาและสถานการณ์ทางการสร้างสรรค์ผลงานจิตรกรรมล้านนาของช่างเขียนในปัจจุบันที่หลงเหลืออยู่น้อยมาก อาจกล่าวได้ว่า ช่างเขียนแบบจิตรกรรมล้านนาเดิมแทบไม่หลงเหลืออีกเลย ในการนี้ทางผู้วิจัยจึงมีข้อเสนอแนะเพื่อเป็นข้อมูลและเป็นประเด็นทางการศึกษาต่อไปในอนาคต

ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้

1. สามารถนำมาเป็นฐานข้อมูลองค์ความรู้ด้านการสร้างสรรค์จิตรกรรมฝาผนังในพื้นที่ภาคเหนือตอนบน ที่เน้นการเก็บข้อมูลเชิงลึกในพื้นที่ ทำให้ได้ข้อมูลที่เป็นปัจจุบันในพื้นที่จริงอย่างชัดเจน

2. สามารถนำรูปแบบทางการสร้างสรรค์งานจิตรกรรมล้านนาไปฝึกปฏิบัติ ทั้งด้านเนื้อหาเรื่องราว โครงสร้างและการจัดองค์ประกอบทางศิลปะของงานจิตรกรรมล้านนาให้แก่ผู้บุคคลทั่วไปที่สนใจ
 3. สามารถนำความรู้ที่ได้ถ่ายทอดเป็นตำราเรียนในรายวิชาจิตรกรรมล้านนาและรายวิชาอื่นๆที่เกี่ยวข้องกับการสร้างสรรค์ผลงานศิลปะล้านนาได้
 4. สามารถนำมาเป็นข้อมูลพื้นฐานเรื่องการอนุรักษ์สืบทอดภูมิปัญญาด้านการต่อยอดด้านการศึกษาและการพัฒนาผลงานศิลปกรรมที่เกิดจากภูมิปัญญาในท้องถิ่น
 5. สามารถนำรูปแบบการศึกษาวิจัยไปขยายผลในพื้นที่อื่นๆ ได้
- ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป
1. ควรมีการนำรูปแบบทางการศึกษาวิจัยมาต่อยอดเป็นงานวิจัยสร้างสรรค์เพื่อให้เกิดผลงานสร้างสรรค์ที่เป็นรูปธรรม
 2. ควรมีการนำรูปแบบและกระบวนการวิจัยมาใช้ทำการศึกษาวิจัยในพื้นที่ ภูมิภาคอื่นๆ ในประเทศไทย
 3. ควรมีการศึกษาวิจัยในแง่มุมทางด้านความคิด ความเชื่อและการถ่ายทอดผลงานทางด้านงานจิตรกรรมฝาผนัง ของศิลปินหรือช่างเขียนในยุคปัจจุบัน

เอกสารอ้างอิง

- กัจจกร สุนพงษ์ศรี. (2555). **สุนทรียศาสตร์ หลักปรัชญาศิลปะ ทฤษฎีทัศนศิลป์ ศิลปวิจารณ์**. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ชวลิต นิ่มเสมอ. (2554). **องค์ประกอบทางศิลปะ**. พิมพ์ครั้งที่ 8. กรุงเทพมหานคร: อมรินทร์.
- ชุตินา เวทการ. (2551). **การจัดการเรียนรู้สาระทัศนศิลป์บนพื้นฐานวัฒนธรรมชุมชน**. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- วัฒน์ จูชะวิภาต. (2557). **เทคนิคการวาดภาพจิตรกรรมไทย เล่ม1 เรียนศิลป์...เสพกลิ่นล้านนา**. กรุงเทพมหานคร: ส.เอเชีย พลัส (1989).
- วิบูลย์ ลีสุวรรณ. (2547). **ทัศนศิลป์ไทย**. กรุงเทพมหานคร: ชมรมเด็ก.
- ศักดิ์ชัย สายสิงห์. (2556). **ศิลปะล้านนา**. กรุงเทพมหานคร: มติชน.
- เสมอชัย พูลสุวรรณ. (2539). **สัญลักษณ์ในงานจิตรกรรมไทย**. กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- สุวัฒน์ แสนขัติยรัตน์. (2549). **กลวิธีการเขียนภาพจิตรกรรมไทย**. กรุงเทพมหานคร: วาดศิลป์.
- Jutavipa W. (2014). **Techniques of drawing, Thai painting, Volume 1, learning art ... eating Lanna**. Bangkok: S.Asia Plus (1989).
- Leesuwan W. (2004). **Thai Visual Arts**. Bangkok: Children Club.
- Nim Always C. (2011). **Art composition**. 8th edition. Bangkok: Amarin.
- Poolsuwan S. (1996). **Symbols in Thai Painting**. Bangkok: Thammasat University.
- Saenkatiyarat S.(2006). **Strategies for writing Thai paintings**. Bangkok: Draw Art.
- Saising S. (2013). **Lanna Art**. Bangkok: Matichon.
- Sunphongsri K. (2012). **Aesthetics Philosophy of art Theory of Visual Arts, Art and Criticism**. Bangkok: Thepublisher of Chulalongkorn Royal College.
- Vetakan C. (2008). **Management of visual arts content based on community culture**. Bangkok: Publisher of Chulalongkorn University.